

Kulttuuritutkimus suomalaisessa tiedotusopissa

Kulttuuritutkimus sellaisena kuin sen tänään tunnemme on 1960-luvun perillinen, jonka taustalla on toisen maailmansodan jälkeinen ihmistieteiden modernisointi-kehitys kahdessa suhteessa. Ensinnäkin perinteisen, klassikkokeskeisen humanistisen sivistyksen kykyä ymmärtää 1900-luvun teollistunutta ja urbanisoitunutta maailmaa alettiin yhä jyrkemmin kyseenalaistaa; tämä ilmeni 1960-luvun taitteessa keskusteluna ns. kahdesta kulttuurista, humanistisesta ja teknisestä. Vastauksena nykymaailmasta vieraantumiseen humanistiset tieteet tuli modernisoida, mistä tulikin strukturalismin päätavoite 1960-luvulla. Yhteiskuntatieteissä tapahtui toiseksi päinvastainen kehitys. Kun yhteiskuntatieteiden pääpaino alkoi ensimmäisen maailmansodan jälkeen siirtyä Euroopasta Yhdysvaltoihin, ne kehittyivät yhä antihumanistisempaan tai teknokraattisempaan suuntaan. Tämän kehi-

tyksen tieteenfilosofisena perusteluna toimi väljästi ymmärretty positivismi. Reaktiona tälle 1960-luku synnytti hellelääkettä maaperää positivismikritiikille. Brittiläinen kulttuuritutkimus, nykyisen kulttuuritutkimusliikehdinnän alkujuuri, lähtikin yhtäältä kritikoimaan humanististen tieteiden liian vähäistä modernisointia ja toisaalta yhteiskuntatieteiden liiallista modernisointia. Molempien välineeksi soveltuivat marxismi.

Teesini kuuluukin: *kulttuuritutkimuksen historia voidaan ymmärtää erilaisina – optimistisinä tai pessimistisinä – reaktioina marxismiin*. Ratkaisevaa kulttuuritutkimuksen sekä yleismaailmallisen että kansallisen kehityksen kannalta on näin

Kulttuuritutkimus voidaan ymmärtää erilaisina reaktioina marxismiin. Siksi se on kehittynyt erityisesti siellä, missä kulttuurin vakavasti ottanut marxismi on ollut heikoilla. Tällainen maa on Suomi, jossa marxismin päähahmona 1960-luvun lopulta 1980-luvun ensipuoliskolle oli sosiologismi. Tilanne toistui tiedotusopissa. Sen marxismit purkautuivat kulttuuritutkimukseksi pääpainotuksinaan tekstismi, sosiologismi ja historismi. Niitä valotetaan tarkastelemalla Veikko Pietilän, Tarmo Malmbergin ja Pertti Alasuutarin tietä marxismista kulttuuritutkimukseen. Lopuksi analysoidaan kulttuuritutkimuksen kolmea pääsuuntaa hermeneutiikan aikakaudella (radikaalihermeneutiikkaa, hermeneuttista empirismiä ja hermeneuttista marxismia) ja osoitetaan hermeneuttisen marxismin ajankohtaisuus.

kulloinenkin yhteiskunnallinen, kulttuurinen ja intellektuaalinen tilanne. Tämä selittää esimerkiksi sitä, miksi kulttuuritutkimus on juurtunut lähinnä englantilaisella kielialueella (sekä sellaisissa Euroopan pienissä maissa kuten Hollannissa, Tanskassa ja Suomessa), muttei lainkaan Ranskassa, Saksassa tai – sikäli kuin tietoni ovat ajantasaisia – Italiassa. Ranskalla, Saksalla ja Italialla on ollut oma rikas akateemisen marxismin perinne (tosin Ranskassa kaikkein ohuin), joka taas paljolti puuttui Britanniaasta ja Yhdysvalloista ennen kulttuuritutkimuksen esiinnousta, vaikka kummassakin maassa 1930-luku vasemmistolaisesti laajoja sivistyneistön osia samaan tapaan kuin 1960-lukukin (USA:n osalta vrt. silti Buhle 1987).

Myös kehitys Suomessa valaisee teesiäni: marxismin hiipumista 1980-luvun puoliväliin tultaessa seurasi kulttuuritutkimuksen nousu, ja näiden välille voidaan

osoittaa geneettinen yhteys. Tämän yhteyden yritän perustella seuraavassa suomalaisen tiedotusopin osalta; kyse on samalla jatkosta aiempaan erittelyyni (Malmberg 1981).

Suomen henkinen ilmasto ja marxilainen sosiologismi

Ymmärtääkseen suomalaista yliopistomarxismia yleensä ja tiedotusopillista erityisesti on syytä ottaa huomioon ainakin kolme piirrettä Suomen sodanjälkeisessä henkissä ilmastossa (päälähteeni ovat Alapuro 1976 ja 1987, Haapakoski 1974 ja Rentola 1990).

Ensinnäkin Suomi säilyi länsieurooppalaisittain poikkeuksellisen pitkään maatalousmaana, jota hallitsi uskonnollis-nationalistinen yhtenäiskulttuuri. Vaikka kulttuuriliberalismilla ja modernismilla oli päänavaajansa vuosisadan alussa ja joissakin – kuten tulenkantajien ja kiilalaisten – tapauksissa sotien välilläkin, vuosi 1918 lukitsi pitkäksi aikaa henkisen liikkuma-alan. Tämä myös tarkoitti, että sellaiset modernit ajatussuunnat kuten marxismi ja psykoanalyysi säilyivät pitkään ”kulttuuribolsevismina”.

Toiseksi edellistä syvensi se, että lukeneisto oli meillä – esimerkiksi pohjoismaisittain – poikkeuksellisen antikommunistista. Akateeminen Karjala-Seura oli sotienvälisen yliopistonuorison etujoukkona, jonka vaikutus jatkui sodan jälkeenkin, kun tärkeä osa Helsingin yliopiston professorikunnasta tuli sen riveistä. Suomesta puuttui tyystin se vapautuksen henki, joka nosti kommunistit sodan jälkeen kulttuurin eturiviin Ranskassa tai Italiassa. ”Vapautuksen” korvasivatkin meillä asekatkenta ja ns. ”vaaran vuodet”, joille kylmä sota tuntui antavan oikeutuksen, ja näin kulttuurivasemmiston sodanjälkeinen esiinmarssi tyrehtyi 1940-luvun loppuun mennessä.

Kolmanneksi tätä marxismin luontaista vaikutuskanavaa kapeutti vasemmis-
tion kommunistisen osan kieltäminen Lapuan liikkeen Suomessa ja sen kantavien voimien likvidointi Stalinin Neuvostoliitossa. Näin tuli perinteen katkos, jonka korvasi kuuliaisuus Neuvostoliitolle ja sen virallisille marxismitulkinnoille sodan jälkeen. Tämän seurauksena omat yritykset kehittää tietoisesti marxilaista ajattelua – varsinkin Raoul Palmgrenin tapauksessa – olivat muun sivistyneistötuen puuttuessa tuomittuja yksinäisyyteen.

Kuusikymmentäluku toi tilanteeseen ratkaisevan muutoksen, joka selittää yliopistomarxismin erityisen painotuksen meillä 1970-luvulla ja 1980-luvun alkupuolella. Sosiologialla ja sosiologeilla, erityisesti Erik Allardtilla, oli tärkeä merkitys yhtenäiskulttuurin murtamisessa, akateemisen sivistyneistön antikommunistisuuden

vähentämisessä ja yrityksissä luoda teoriaa vasemmiston uudistumiselle. Kyse oli nimenomaan suomalaisesta ratkaisusta, koska niin Ranskassa, (Länsi-)Saksassa kuin Italiassakin marxismin kehitys oli läheisessä yhteydessä myös filosofiaan, estetiikkaan ja taidetieteisiin, mikä onkin ollut ns. länsimarxismin perinne Georg Lukácsista lähtien. Päinvastoin kuin muualla sosiologia valtasi Suomessa 60-lukulaisuuden ja sen synnyttämän yliopistomarxismin näyttävimmät paikat. Näin mielenkiinnon keskiöstä syrjäytyi yhtä hyvin Pertti Karkaman lukácsilais-goldmannilaisherätteinen marxismi kirjallisuustieteessä kuin Matti Juntusen ja Lauri Mehtosen fenomenologinen marxismi filosofiassa.

Syytä suomalaisen marxismin sosiologismiin on etsittävä uusvasemmiston epäonnistumisesta Suomessa. Siinä missä uusvasemmistosta tuli esimerkiksi brittiläisen kulttuuritutkimuksen yksi pääkiinnekohhta 1960-luvun taitteesta 1970-luvulle (*New Left Review* säilyi Raymond Williamsin tärkeänä julkaisufoorumina pitkään), se ei koskaan vakiinnuttanut asemaansa Suomessa. Opiskelijaliikkeen uusvasemmistolainen vaihe korvautuikin meillä nopeasti kommunistisen puolueen vähemmistöläisyydellä eli ns. taistolaisuudella, joka hahmottui 1968-1972. Tällä oli kaksi tärkeätä seurausta marxilaiselle sosiologismille. Ensinnäkin taistolaisuus oli omiaan tyypistämään opiskelijaliikkeen kosmopoliittisuutta; herätteitä etsittiin pikemmin idästä kuin lännestä (joskin Länsi-Saksa säilyi tärkeänä poikkeuksena). Toiseksi taistolaisuuteen sitoutunut tai sitä lähellä ollut yliopistomarxismi hyväksyi sen ekonomismin, joka toimi vähemmistöläisyyden varsinaisena poliittisena moottorina. Muualla uusvasemmisto esitti laadullisia vaatimuksia – kuten arjen tai miehen ja naisen suhteiden muuttamista, mutta tämä korostus ei siksi saanut täällä kaukupohjaa.

Yhdessä nämä tekijät aiheuttivat sen, että – Althusserin ja muiden strukturalistien tavoin – Marxin tuotannossa nähtiin jyrkkä laadullinen ero ns. nuoren ja kypsän Marxin välillä, joista vain jälkimmäinen kelpasi tieteen- ja kapitalismiteorian pohjaksi. Siksi historiallinen materialismi ja pääomalogiikka (poliittisen taloustieteen kritiikki) tulivat Suomessa akateemisen marxismin päävaihtoehdoiksi, eivät fenomenologinen marxismi, Frankfurtin koulukunta tai weberiläis-uuskantilainen marxismi.

Marxismi ja jälkimarxismi suomalaisessa tiedotusopissa

Kuvaus pätee täysin myös suomalaiseen tiedotusoppiin, joka kehitti 1960-luvun lopulta 1980-luvun alkupuolelle kolme marxilaista "aaltoa" (V. Pietilä 1982a), historiallisen materialismin, pääomalogiikan ja semioottis-hermeneuttisen marxismin. Näistä ensimmäinen muotoutui vuosina 1969-1975 lähtökohtanaan Yrjö Ahmavaaran informaatioteoreettinen joukkotiedotusteoria ja kyberneettinen positivismikritiikki. Suuntaus sai tyypillisimmän ilmaisunsa Pertti Hemánuksen ja Kaarle Nordenstrengin töissä, joista *Tiedotusoppi* (Nordenstreng 1975) ja *Objektiivinen joukkotiedotus* (Hémanus & Tervonen 1980) ovat ehkä parhaita esimerkkejä. Pääomaloginen marxismi hahmottui puolestaan vuosista 1977-1978 alkaen erityisesti Kauko Pietilän ja Veikko Pietilän kehittämissä, joista *Formation of the Newspaper* (K. Pietilä 1980) on varmaan muistettavin. Näiden kahden valtavirran rinnalle ei silloisessa sekä ulkoisilta että myös sisäisiltä suhteiltaan tulehtuneessa ilmapiirissä jäänyt juuri tilaa kilpaileville marxismeille. Tarmo Malmbergin yritys – laajimmillaan *Johdatus elokuvan semiotiikkaan* -työssä (Malmberg 1977) – semioitiikan, hermeneutiikan ja fenomenologian pohjalta kehittää tiedotusoppia marxilaisena kulttuuritutkimuksena oli kuitenkin yksi tällainen. Aikakauden ilma- piiriä kuvaa hyvin se, että vielä vuonna 1983 sanotunlainen yhdistelmä saattoi herättää närkästystä standardimarxilaisissa piireissä (ks. Ruohonen 1983).

Suomalaisen yliopistomarxismin sosiologismi ajautui kuitenkin nopeasti krii-

siin tavalla, jonka yleispiirteet ovat tulleet tutuiksi (vrt. esim. Alasuutari 1995 ja Konttinen 1996). Yksinkertaistaen marxismi purkautui 1980-luvun alkupuolen elämäntapatutkimuksen kautta vuosikymmenen loppupuolta kohti kulttuuritutkimukseksi. Muutosten jatkuvuutta voi tyypitellä seuraavalla kolmella piirteellä. Ensinnäkin eritoten Pierre Bourdieu korvasi länsisaksalaiset politiekonomistiset innoituksen lähteet, mutta Bourdieun tuotannon onkin katsottu sisältävän uusmarxilaisia vivahteita (esimerkiksi se muistuttaa Frankfurtin koulukuntaa pessimistisessä arviossa luokkasuhteiden pysyvyydestä; Ross 1990, 224). Toiseksi kulttuuritutkimus alkoi Suomessa paljolti samastua laadulliseen empiiriseen sosiaalitutkimukseen, kuten alakulttuurien tai mediavastaanoton tutkimukseen. Tämä oli marxilaisen sosiologian jatkoa, joskin siten että teoreettisuus käännettiin empiirisyydeksi. Kolmanneksi kulttuuritutkimus jatkoi suomalaisen älymystön pitkän linjan yritystä solmia suhteita tavalliseen kansaan (Alapuro 1987). Kun marxismi ei edustanutkaan kansan oikeaa ääntä, kulttuuritutkimuksen piti korjata tämä puute.

Myös tiedotusopissa tilanne alkoi nopeasti muuttua 1980-luvun puolivälin jälkeen, joskin tiedotusopissa kulttuuritutkimuksen toiseksi pääsuunnaksi mediavastaanoton sosiologian ohessa tuli tekstismi, lähinnä uutistutkimus. Varsinkin jälkimmäinen muutos oli Suomen oloissa huomattava, koska se merkitsi humanistisen ja eritoten strukturalistisen ajattelun leviämistä sinne, mistä se vielä jokin aika sitten oli liki tyystin puuttunut. Sosiologian ja tekstismin lisäksi suomalaisen tiedotusopin kulttuuritutkimuksessa, kuten marxismissa aikanaan, on myös "kolmas aalto". Kutsun sitä paremman puutteessa historistiseksi.

Tehtävänäni onkin tarkastella, miten tiedotusopillisen kulttuuritutkimuksen sosiologian, tekstismin ja historismin ovat syntyneet marxismin pohjalta. Asetelmani on seuraava:

Valitsen kolme tyyppitapausta kuvaamaan suomalaisen tiedotusopillisen marxismin muuttumista kulttuuritutkimukseksi. Valituksi voi tulla näin vain sellainen tutkija, jonka uralla marxismi ja kulttuuritutkimus ovat liittyneet yhteen joko peräkkäisinä vaiheina tai rinnakkaisina painotuksina. Kriteeri rajaa perusjoukkoa, koska marxilaisen vaiheen pääedustajista vain kaksi – Veikko Pietilä ja Tarmo Malmberg – täyttää ehdon. Jotta metodikirjon päävärit tulisivat edustetuiksi, otan mukaan vielä yhden tapauksen, joksi olen valinnut Pertti Alasuutarin. Näistä Alasuutari kuvaa sosiologian, Pietilä tekstismin ja Malmberg historistista kulttuuritutkimusta. Käsittelytapani on yksinkertainen. Valitsen kultakin yhden 1980-taitteen ja yhden 1990-luvun työn, joiden eroja analysoimalla perustelen teesiäni kulttuuritutkimuksesta reaktioina marxismiin. Lähdän liikkeelle Veikko Pietilästä, koska pääomalogiikka oli 1980-luvun taitteen suomalaisessa tiedotusopissa se marxismin avantgarde, johon muiden tuli ottaa kantaa.

Veikko Pietilä: pääomalogiikasta jälkistrukturalistiseen induktionismiin

Veikko Pietilän artikkeli *Informatiivinen, objektiivinen ja uusi journalismi* (V. Pietilä 1981) yhdistää tekijänsä kaksi tuolloista tutkimusintressiä, pyrkimyksen yhtäältä kehittää yhteiskuntatieteiden metodologiaa ja toisaalta luoda kokonaisuuteoriat hahmotelma. Molemmissä näissä on avuksi pääomaloginen marxismi – tai "itsenäistyneiden yhteiskuntasuhteiden" teoria, kuten hän suuntausta aikanaan kutsui. Näin Pietilä liittyy siihen marxismin praktiseen tai käytännöllisen filosofian perinteeseen, jossa tieto- ja yhteiskuntateoria nivoutuvat olennaisesti toisiinsa. Tämä kahtalaisuus antaa minulle samalla avaimen tulkita Pietilän journalismi- tai uutiskäsitystä.

Uutinen on tietoa maailmasta, mutta ongelmana on, millaista tietoa ja millaisesta maailmasta. Pietilä erottaa kolme eri vastausta, joista kaksi edellistä (infor-

matiivinen ja objektiivinen journalismi) kuuluu yhteen. Molemmista niissä ajatellaan, että tiedon ja maailman välillä on katkos, ja journalismi vain kuvaa tätä ulkoista todellisuutta (kantojen ero sisältyy siihen, että edellisen tietoteoria on induktionistinen ja jälkimmäisen deduktionistinen). Kolmannessa vaihtoehdossa, joka on Kauko Pietilän ja Veikko Pietilän kannattama uusi journalismi, kapitalistista yhteiskunnallista todellisuutta, uutisten pääkohdetta ei ajatella "toiseksi luonnoksi", jonka lainalaisuuksista journalismi voi kertoa objektiivista eli objektia koskevaa tietoa. Kapitalistista yhteiskuntajärjestystä hallitsee näet pääoma tai arvolaki, joka vain näyttää luonnonlain kaltaiselta, sillä se on ihmisen teoilla kumottavissa. Näin se, minkä objektiivinen journalismi esittää objektina, onkin itse asiassa ihmisten omaa subjektiivista toimintaa. Siksi tarvitaan uutta journalismia, joka näyttää maailman muutettavissa olevana asiana. Näin vallitseva uutiskäytäntö osoittautuu historialliseksi ilmiöksi, jota selittävät kapitalistisen yhteiskunnan arjelle tyypilliset tietoisuusmuodot kuten se, että yhteiskunnan perusdynamikka verhoutuu näennäiskonkreettisuuden alle.

Viitiseentoista vuotta myöhemmin julkaistussa uutisanalysissään *Tv-uutisista, hyvää iltaa* Pietilä (1995) on luopunut niin marxisminsa molemmista puolista, tieto- ja yhteiskuntateoriasta kuin niiden yhteenliittämisestä. Hänen näkökulmansa uutiseen ei ole enää tieto- vaan kertomusteoreettinen eikä hän käsittele yhteiskuntateoriaa journalismitutkimuksen osana. Sinällään edellisestä rajauksesta ei välttämättä seuraa jälkimmäinen: myös narratologiaa voi kehittää yhteiskuntateoreettisesti, jopa marxilaisesti, kuten Fredric Jamesonin (1971 ja 1981) esimerkki osoittaa. Pietilä ei kuitenkaan valitse tätä tietä. Hän hylkää sen vaihtoehdon, että marxilaista (uutis)kertomustutkimusta tulisi ehkä täydentää strukturalismin tai hermeneutiikan tapaisin välinein. Näin hän pukee jälkistrukturalistisen filosofian uutistutkimuksen asuun. Tämä ilmenee seuraavalla kahdella tavalla:

Ensinnäkin Pietilä päätyy eräänlaiseen uusempirismiin, jossa tutkijan tehtävänä on vailla "erityisiä etukäteisolettamuksia tai muita intohimoja" (V. Pietilä 1995, 16) vain kirjata tv-ruudussa näkemänsä ja kuulemansa. Tämän on täysin päinvastainen ratkaisu kuin Pietilän pääomaloogisen kauden historiallis-geneettinen käsitys havaintojen ja tiedon teoriasidonnaisuudesta (V. Pietilä 1983). Pietilän ongelma onkin induktivistinen. Koska hänen lähtökohtansa tekee televisio- ja yhteiskuntateorian puuttumisesta hyveen, on vaikea nähdä, mihin saakka hänen uutistulkintansa kantavat – varsinkin kun hän lyhyttä loppua lukuunottamatta kieltäytyy yleistyksistä, eikä vertailukohteena ole muita vastaavista uutisista tehtyjä analyyseja. Johdonmukaisesti Pietilä näin erittelee parinsadan sivun verran puolen tunnin uutislähetystä (vrt. Kauko Pietilän ja Klaus Sondermannin [1994] vastaavanlainen analyysi yhdestä sanomalehden numerosta) – induktiotahan voidaan periaatteessa jatkaa kuinka pitkälle tahansa, jollei sille määritellä teoreettista katkaisukohtaa. Toiseksi uutinen ei näyttäydä Pietilälle enää ideologisena ilmiönä, joka joko tukee tai ehkäisee ihmisten arkea ja sen orientaatiotoimintaa. Koska uutiset ovat – strukturalistisessa hengessä – vain tiettyjä konstruktiosääntöjä noudattavia kertomuksia, mutteivät esityksiä todellisuudesta (so. informaatiota), niihin ei tule soveltaa ideologian mittatikkua. Sitä paitsi uutisten mikrorakenne on Pietilän analyysissä niin moninainen, ettei niiden voi sanoa edustavan mitään erityistä intressiä.

Siirtymä marxismista kulttuuritutkimukseen on siten merkinnyt Pietilälle – ainakin journalismitutkimuksessa (vrt. Koivisto & Pietilä 1996) – marxilaisen sosiologian korvaamista jälkistrukturalistisella tekstismillä. Tämä ei ollut ilmeistä vielä kymmenen vuotta aikaisemmin, jolloin Pietilä tähtäsi pääomalogiikan ja birminghamilaisen kulttuuritutkimuksen yhdistämiseen (ks. V. Pietilä 1985). Nyt nämä on korvannut kaksi jälkistrukturalistisen filosofian pääperiaatetta, kontekstualismi ja heterogeisuus, jotka – päinvastoin kuin pääomalogiikka – sopivat yhteen myös empirismin ja anti-ideologian kanssa. Pitemmällä mittapuulla arvioituna Pietilä

on kuitenkin lähinnä palannut marxilaista kautta edeltäviin harrastuksiinsa, minkä hän on itsekin hiljattain todennut (Drufva 1997). Näin kulttuuritutkimuksen yhtenä suuntana suomalaisessa tiedotusopissa on etsiytyminen saksalaisen sanomalehtitieteen ja Suovan jo aikanaan viitoittamalle tielle (vrt. Pietilä 1992).

Tarmo Malmberg: dialektis-hegeliläisestä semiotiikasta länsimarxismiin

Tarmo Malmbergin artikkeli *Kulttuurin käsite ja kulttuuritutkimuksen metodologiat* (Malmberg 1982) liittyy tekijänsä tuolloiseen yritykseen kehittää marxilaiselle sosiologismille vaihtoehtoa. Tämä tapahtuu mm. Lauri Mehtosen kautta välittyvän uuskantilaisen tieteenfilosofian ja Zygmunt Baumanin kautta välittyvän semioottisen kulttuurifilosofian ja -sosiologian avulla. Dialektisena ongelmana on yrittää välttää kaksi reduktiota, kulttuurin sosiologinen naturalisointi ja humanistinen antinaturalisointi. Edellisessä kulttuuria tarkastellaan vain objektiviteettina, jonkin muuan asian ilmaisuna tai funktiona, kun taas jälkimmäisessä subjektiviteettina, yhteiskunnasta irtirevitynä merkityksenantona. Mutta molemmat puolet tarvitaan; tämä on Malmbergin (vrt. 1984) hegeliläinen premissi: totuus on kokonaisuus. Näin kulttuuritutkimuksen metodologian tulee nojautua sekä humanistettuun yhteiskuntatieteeseen että yhteiskunnallistettuun humanistiseen tutkimukseen.

Koska ihmistieteissä tutkimuksen suhdetta kohteeseensa välittävät aina teoreettiset metodit ja ateoreettiset intressit, kulttuuritutkimus on jakaantunut mo- neen suuntaukseen. Näin kuvatuunlainen dialektinen välitys ei ole mitenkään tutki- musta hallitseva kanta. Malmberg antaakin neljä esimerkkiä kokonaisvaltaisen kulttuuritutkimuksen mahdollisuudesta: elämäntapatutkimuksen, kulttuurihistorian, reseptioestetiikan ja semiotiikan. Niistä viimeainitulle Malmberg uhraa eni- ten huomiota siksi, että semiotiikan avulla kulttuuria voidaan tarkastella useampi- tasoisena merkitysilmionä: yksilön toimintana, itsenäisinä merkitysjärjestelminä ja kulttuurin viimekätisinä arvoina – eli subjektiivisena, objektiivisena ja absoluuttise- na henkenä (vaikkei tämä ilmeinen hegeliläinen rinnakkaisuus olekaan Malmber- gille vielä täysin selvä). Näin Malmbergin yritys uudistaa suomalaista tiedotusopin valtalinjan marxismia vie hänet pitkälle ”sosiosemioottiseen hegelismiin”, mikä sa- malla merkitsee marxilaisen äänenpainon vaimenemista.

Kymmenen vuotta myöhemmin julkaistussa artikkelissa *Marxismi tiedotusopis- sa* Malmberg (1992) yrittää tilinpäätöstä tiedotusopin 1980-luvusta, jonka yksi tär- keä puoli oli marxismin valtakauden loppuminen. Syy marxismin hiipumiseen oli sekä valtalinjan marxismin rajoituksissa että 1980-luvun ajanhengessä, joka nosti etualalle viestinnän itsenäisyyden, markkinaperustaisen yhteiskunnallistumisen viestintärationaalisuuden ja viestintäteoreettisen individualismin. Valtalinjan marxismi, ns. standardimarxismi, oli kykenemätön vastaamaan näihin haasteisiin, koska sitä rasittaa kaksi rajoitusta, kognitivismi ja instrumentalismi – so. viestinnän tarkastelu tiedon(välityksen) ja välineellisen toiminnan näkökulmasta. Sama rajoi- tus ei kuitenkaan päde kolmeen marxilaiseen perinteeseen, jotka nimetessään Malmberg samalla nimeää tärkeimmät kulttuuritutkimuksen herätteensä. Ne ovat Frankfurtin koulukunta (Jürgen Habermas), strukturalistinen marxismi (Louis Alt- huser) ja fenomenologinen marxismi (Raymond Williams).

Sekä Habermas, Althusser että Williams kehittivät 1950-luvun lopulta alkaen vaihtoehtomarxismia, johonka standardimarxismin haaksirikon jälkeen voidaan Malmbergin mielestä nyt palata. Kukin näistä kykeni nimittäin esittämään sellaisen ei-kognitivistisen ja ei-instrumentalistisen viestintä-, kulttuuri- ja yhteiskuntakäsi- tyksen, jonka avulla voidaan kritikoida 1980-luvun uusia dogmeja. Näin Haberma- sin käsitys rationaalisuuden moniaineksisuudesta kelpaa pohjaksi, kun arvioidaan

1980-luvun ajattelun teknis-taloudellista (uusliberalismi) ja kulttuurista (postmodernismi) reduktionismia. Althusserin käytänteorian avulla puolestaan voidaan välttää semioottinen formalismi, jossa merkkien ainoaksi tehtäväksi sallitaan itseviittaus. Viimein Williamsin hermeneuttinen viestintäkäsitys paljastaa vastaanottoajattelun rajoitukset: viestintä on minän ja toisen kohtaamista, mutta 1980-luvun vastaanottokäänne teki siitä vain minän yksinäisyyttä.

Jos marxismia siis johonkin edelleen tarvitaan tiedotusopissa, se on palauttamaan päiväjärjestykseen dialektiikka kompleksisten kohteiden kompleksisena tiedotuksena. Tämä merkitsee Malmbergille sellaisen postmodernin ajattelun kriittikkä, jossa maailmasta ajatellaan kadonneen kaiken transsendenssin, joten käsillä on vain immanenssi, läsnäoleva: pinta vailla syvyyttä ja erot vailla identiteettiä. Vaikka postmodernistisella antidialektiikalla on monia varteenotettavia kannattajia (Barthes, Baudrillard, Lyotard), kriittinen tiedotusoppi ei voi ohittaa transsendentaalifilosofian perinnettä, jos se haluaa ymmärtää aikaansa.

Siirtymä 1980-luvun taitteesta 1990-luvun taitteeseen on siten merkinnyt Malmbergille uuden marxilaisen kierroksen alkua, jossa marxilaisen kulttuuritutkimuksen mahdollisuudet tiedotusopissa nähdään osin aiempaa laveampina. Samalla marxismin ajankohtaisuus liittyy kysymyksen dialektiikan mahdollisuudesta, jonka homogenisoitumista ja historian loppua korostava ajattelu pyrkii tekemään tyhjäksi. Näin kulttuuritutkimuksen toisena suuntana suomalaisessa tiedotusopissa on etsiytyminen uskantilaisien ja weberiläis-hegeliläisten länsimarxistien historiallisen kulttuuritieteen tielle (vrt. Malmberg 1996a).

Pertti Alasuutari: kulttuurimarxismista empiiriseen sosiologiaan

Pertti Alasuutarin yhdessä Jorma Siltarin kanssa tekemä *Työväestö ja televisio* (1983) on yritys välittää länsisaksalaista pääomaloogista ja brittiläistä semioottis-marxilaista kulttuuriteoriaa, mikä mahdollistaa yhteiskunnan näkemisen kaksitasoisena, sekä arvon (pääoman) itselaaantumisenä että kansalaisyhteiskuntana (vrt. myös Alasuutari 1984). Edellinen puoli antaa näkökulman yhteiskuntakokonaisuuteen ja jälkimmäinen työväenkulttuuriin. Edellinen ei kuitenkaan määrää suoraan jälkimmäistä, kuten pääomalogiikassa, vaan työväenkulttuurilla on piirteitä, joita ei voi selittää ulkoa käsin. Tekijöiden tarkastelutapaan vaikuttaakin työväestön keskiluokkaistumiseksi kutsuttu ideologinen taistelu.

Työväestön keskiluokkaistuminen tarkoittaa yksilö- ja perhekeskeisyyden kasvua vapaa-aikaa määrittävinä tekijöinä, joihin kuuluva ilmiö on myös television katselun yleistyminen. Vaikka televisio onkin Alasuutarille ja Siltarille hyvin vähän luokkaspesifi viestin, se vetoaa konkreettisuudellaan (naturalistisuudellaan) ja toiminnallisuudellaan työväestöön. Vetovoima ei ole kuitenkaan pelkästään manipulatiivista tai pääoma-affirmatiivista, kuten ajankohdan marxismin valtatulkinnat antoivat ymmärtää, vaan kapitalistinen yhteiskunta on aidossa mielessä julkinen. Tämä taas mahdollistaa tarveartikulaatiot joukkotiedotuksen avulla. Näin televisiolla on emansipatorinen merkitys työväestölle, joka voi myös vaikuttaa omalla kulttuurillaan porvarilliseen julkisuuteen.

Kulttuuritutkimuksen kohteena Alasuutarille ja Siltarille on yhteiskuntatotaliteetin ja työväenkulttuurin suhde, jota televisio välittää (ja näin kyse on myös tiedotustutkimuksesta). He näkevät kaikki nämä osat itsenäisinä, ja siksi heidän ratkaisussaan on voimakas antireduktionismi. He näkevätkin marxismin rajoituksina kyvyttömyyden käsitellä ei-reduktiivisesti arkiajattelua, kulttuurisia arvostuksia, kieltä ja subjektiviteettia. Kaikessa tässä pääomalogiikkaa pitää täydentää marxilaisella kulttuuriteorialla, jonka aineksia he saavat yhtä hyvin liittotasavaltalaisesta (Wolfgang Fritz Haug, Dieter Prokop) kuin brittiläisestä (Stuart Hall, Paul Wil-

lis) keskustelusta. Pääomalogiikan kritiikki ei kuitenkaan tarkoita kapitalismiteorian hylkäämistä, kyse on pikemminkin sen kehittämistä.

Vajaa kymmenen vuotta myöhemässä artikkelissa *Tori vai levykauppa?* Alasuutari (1992a) on Pietilän tavoin luopunut marxismistaan, mutta tätä paljon poleemisemmalla tavalla. Suunnilleen kaikki se, mitä Alasuutari kannatti aiemmin, samastuu nyt vanhanaikaiseen tiedotustutkimukseen, kun taas uutta ja lupaavaa edustavat hänen jälkimarxilaiset kiinnostuksen kohteensa. Kyse on hengästyneestä yrityksestä ottaa etäisyyttä ns. tamperelaiseen tiedotustutkimukseen; yritys saa ironisen virityksen siitä, että Alasuutari vaikenee omasta "tamperelaisesta" taustastaan.

Ensinnäkin Alasuutari luopuu ajatuksesta, että kulttuuritutkimuksen tulee käsitteellistää yhteiskunta kaksitasoisesti, siis yhteiskuntatotaliteetin ja arkikulttuurin näkökulmasta (kiinnostavaa kyllä myös Kauko Pietilän uraa luonnehtii vastaava "horisontalismi", joka on seurannut kapitalismiteoriasta luopumista; vrt. Malmberg 1996b). Vain jälkimmäinen tulee hyväksyä kulttuuritutkimuksen kohteeksi, ja näin tiedotusopillinen kulttuuritutkimus samastuu joukkoviestinnän empiiriseen yleisö-, käyttö- ja reseptitutkimukseen (vrt. myös Alasuutari & Kytömäki 1991). Toiseksi arkikulttuuria ei tule enää tematisoida julkisuuden näkökulmasta. Itse asiassa joukkoviestinnän tarkastelu poliittisena ilmiönä on se tamperelaisen tiedotustutkimuksen anakronismi, joka tekee siitä auttamattoman eilispäiväistä. Niinpä Alasuutari ei puhu enää työväenkulttuurista eikä proletaarisesta julkisuudesta, vaan niiden paikan täyttää ajatus joukkoviestinnästä pesukoneen käytön tai saunomisen tapaisena arjen kulutustapana. Edellisistä seuraa kolmanneksi se, että kun tutkimus ei voi enää rekisteröidä muuta kuin empiirisesti ilmenevää ja kun kaikki empiirisesti ilmenevä kulttuuri on samanarvoista, sellaiset arvottavat käsitteet kuten "emansipaatio" tai "vastakulttuuri" ovat tulleet merkityksettömiksi – eli kriittinen tutkimus on käynyt mahdottomaksi.

Siirtymä marxilaisesta jälkimarxilaiseen kulttuuritutkimukseen on siten merkinnyt Alasuutarille erityisesti sosiologian empirisointia. Tämä on myös lisännyt hänen kosketuspintaansa positivismin kanssa, koska hän on hyväksynyt 1900-luvun positivismiin kuuluvan ajatuksen, että tieteen objekti on arvoneutraali ja tieteen subjekti tyytyy sen kuvailuun. Näin kulttuuritutkimuksen kolmantena suuntana suomalaisessa tiedotusopissa on ollut etsiytyminen ymmärtävän empiirisen sosiologian tielle (vrt. myös Alasuutari 1992b).

Kulttuuritutkimuksen metodologiat, eli pitääkö kulttuuritutkijan olla jälkimarxilainen?

Kulttuuritutkimus on 1960-luvun positivismikritiikin perillinen, joka on yrittänyt solmia liittoa kahden 1900-luvun antipositivistisen pääsuuntauksen, marxismin ja hermeneutiikan välille. Marxismin ja hermeneutiikan suhde on silti yhä yksipuolinen suomalaisessa tiedotusopissa, joskin päinvastaiseen suuntaan kuin 1980-luvun taitteessa. Aiemmin harvojen harrastamasta hermeneutiikasta on tullut yleinen ajattelutapa, kun taas joukkoliikkeenomainen marxismi on marginalisoitunut melkein näkymättömäksi. Synteesi odottaa kuitenkin edelleen laajaa tuloaan. Sille on oma paikkansa, koska marxismin ja hermeneutiikan kohtaloa yhdistävät 1960-luvun positivismikritiikin jälkivaikutukset.

Kuusikymmentäluvun jälkeisten ihmistieteiden, kuten tiedotusopillisen kulttuuritutkimuksen, keskeinen tieteenfilosofinen ja metodologinen ongelma koskee tiedon perspektiivisyyttä. Ajatus yhdisti 1960-luvulla niin Kuhnin teoriaa paradigmaista, Habermasin teoriaa tiedonintresseistä kuin Foucault'n teoriaa tietojärjestelmistä ja diskursseista. Tiedon perspektiivisyyttä luonnehtii moderni tiedon subjektin ja objektin suhde. Ensinnäkin tieto objektista on rajallista, koska tiedon sub-

jektit ovat rajallisia – subjektit on sidottu tiettyyn näkökulmaan, josta objektia tarkastellaan. Tästä seuraa toiseksi, että objektia koskevasta tiedosta tulee yksi itsetiedon muoto (Heller 1989). Tutkiessaan maailmaa omasta näkökulmastaan tiedon subjekti tutkii samalla itseään, koska hän tutkii myös sitä, mitä juuri hänen näkökulmastaan voi maailmasta sanoa. Näin ihmistieteistä tulee yksi modernin ihmisen tapa reflektoida itseään. Ongelmaksi nousee nyt se, kuinka pitkälle tämä 1960-luvun positivismikritiikin sinällään vapauttava hermeneuttinen tulos tulee venyttää. Tiedotusopillisen kulttuuritutkimuksen, suomalaisen ja muun, kehitys valaisee eri vaihtoehtoja.

Kulttuuritutkimus vakiintui 1960- ja 1970-luvun Britanniassa yhtenä positivismikritiikin muotona, joka kohdistui yhtä paljon skientististä marxismia kuin *mass communication researchia* vastaan, mutta myös hermeneutiikan kritiikkinä, jonka kohteena olivat perinteiset humanistiset tieteet. Jälkimmäinen on nyt tullut uudessa hahmossa ajankohtaiseksi, tähänhän viittasin – ainakin epäsuorasti – tarkasteluni historiallisessa osassa. Erotankin tiedotusopillisessa kulttuuritutkimuksessa kolme ideaalityyppistä vaihtoehtoa, jotka ovat samalla erilaisia jälkipositivistisia vaihtoehtoja reagoida hermeneutiikan merkitykseen silloin, kun tehtävänä on suunnata uudelleen marxilaisena alkanutta kulttuuritutkimusta.

Kutsun ensimmäistä vaihtoehtoa *radikaalihermeneuttiseksi*. Se pingoittaa hermeneutiikan filosofisen perusintuition kaiken tiedon perspektiivisyydestä äärimmillen molemmissa esittämässäni suhteissa. Ensinnäkin tieto on aina perustaltaan tulkintaa eli jonkin näkökulman soveltamista, eikä mahdollisuutta eri näkökulmien ylitykseen, syntetisointiin tai relativointiin ole. Tämä on Nietzscheen perintö kulttuuritutkimukselle. Toiseksi tieto on jyrkässä mielessä vain itsetietoa eli ainoastaan nainen voi ymmärtää naista, homo homoa tai fasisti fasistia. Tämä on nurinpäin käännettyä Hegeliä: minää ja toista ei voi koskaan välittää. Yhdessä näistä ominaisuuksista syntyy kontekstualismi, joka on logosentrismille vastakkainen modernin skepsiksen muoto (Habermas 1988): maailmassa on vain eri perspektiivien avaamia tilanteita, ei mitään muuta. Kun kontekstualismiin vielä liitetään strukturalismista ajatus tulkinnan kohteena olevan maailman merkkiluonteesta, tuloksena on postmoderni kulttuuritutkimus (vrt. Dickens & Fontana 1994).

Toista vaihtoehtoa nimitän *hermeneuttiseksi empirismiksi*. Se ei vie hermeneutiikkaa äärirajoilleen, vaan yrittää sovittaa sitä yhteen empiirisen sosiaali- ja tekstitutkimuksen kanssa. Tie tähän käy sitä kautta, että empiirinen tutkimus tulkitaan havaintotiedon osalta ei-positivistisesti (vrt. Kakkuri-Knuutila 1996). Tällöin tutkijan tehtävänä ei ole tuottaa kontekstittomia ja ulkokohtaisia havaintoja kohteestaan, vaan päästä vuoropuheluun tutkittavansa kanssa. Tämä on sosiaalitutkimuksessa mahdollista, kun sekä tutkija että tutkittava ajatellaan samantyyppisiksi tulkitsijoiksi – siis edellyttämällä kaksoishermeneutiikka (Giddens 1976). Näin tutkijan osana on tulkita toimijan tulkintoja itsestään ja maailmasta, ja empiirinen hermeneutiikka on mahdollista etnometodologian tapaisena ymmärtävänä sosiologiana, joka tuottaa metodista tietoa maailmasta. Hintana on vain se, että kulttuuritutkimuksen tulee samalla hyväksyä ymmärtävän sosiologian perusrajoitukset (Habermas 1981, 182-228). Tärkein näistä on se, että yhteiskunta samastuu toimijoiden tulkintoihin, ja näin kulttuurin ja yhteiskuntakokonaisuuden välisten ei-symbolisten kausaalisuhteiden tutkimus menettää merkityksensä.

Kutsun kolmatta vaihtoehtoa edelleen *hermeneuttiseksi marxismiksi*. Se on yritys ylittää ne rajoitukset, jotka sisältyvät postmoderniin radikaalihermeneutiikkaan ja ymmärtävän sosiologian hermeneuttiseen empirismiin (vrt. myös Malmberg 1996c). Postmodernismin strukturalistista kontekstualismia vastaan hermeneuttinen marxismi esittää kaksi argumenttia. Ensinnäkin inhimillisen käytännön palauttaminen merkkien tulkinnaksi hermeneutisoi liikaa ihmistä. Ihminen säilyy näet luonnonoliona jopa kulutusyhteiskunnassa, missä luonnon rajat tuntuvat

kieltämättä yhteiskunnallisen rikkauden keskellä häviävän. Toiseksi konteksteilla on aina oma kontekstinsa, jona toimii viime kädessä historia tai ihmisen osa – juuri ne ovat välityksenä ajassa ja paikassa meidän ja vieraiden ihmisten kanssa. Ymmärtävän sosiologian hermeneuttisen empirismin kritiikki voidaan puolestaan tiivistää siihen, että yhteiskunta on enemmän kuin toimijoiden itsetietoisuus tai heidän toimintaansa ohjaavat säännöt, joita voidaan reflektion avulla muuttaa. Yhteiskunta säilyy myös pakkona niin kauan kuin se sisältää oman luonnonomaisuutensa eli – kuten 1900-luvun historiasta kai pitää päätellä – vielä peräti kauan. Olemme vielä etäällä siitä, että se luonnon pakkojen häviäminen, jonka Marx näki yhteiskuntahistorian suuntana, olisi vaihtunut kauneuden valtakunnaksi, jossa ihmisen toiminta kehittyi vapaana itsemäärittäytymisenä.

Lopuksi: länsimarxismien puolesta

Minusta radikaalihermeneutiikka, hermeneuttinen empirismi ja hermeneuttinen marxismi tiivistävät kulttuuritutkimuksen metodologiset päävärit nyt, kun hermeneutiikka on nousussa. Koska kyse on ideaalityypeistä, täyttävästä vastaavuudesta empiiristen tapausten kanssa ei tule etsiä (sitä paitsi sekatyypit ovat aina mahdollisia) – riittää, kun tyypit kykenevät jäsentämään vallitsevaa tilannetta heuristisesti ja paikantamaan metodologisia peruskysymyksiä. Näin kulttuuritutkimuksen metodologiset pääsuuntaukset tällä hetkellä olisivat ranskalaisen (jälki)strukturalismin suuntaama postmoderni tekstiteoria (feminismi, dekonstruktioismi yms.), anglo-amerikkalaisen pragmatismien suuntaama laadullis-empiirinen sosiaalitutkimus (etnometodologia, empiirinen sosiosemiotiikka yms.) ja länsimarxismien suuntaama uus- tai myöhäismarxismi (Frankfurtin ja Budapestin koulukunta yms.). Sormituntumalta näyttäisi siltä, että esimerkkinä kulttuuritutkimuksen teistä suomalaisessa tiedotusopissa valaisevat juuri näitä kolmea suuntaa: Pietilä tietä kohti postmodernin radikaalihermeneutiikan viitoittamaa tekstisiä (vrt. myös V. Pietilä 1988) – joskin nyttemmin aimo askeleen ottaneena tekstihermeneuttisen empirismin suuntaan – , Alasuutari tietä kohti sosiohermeneuttista empirismiä ja Malmberg tietä kohti myöhäismarxilaista historismia. Koska olen tällä hetkellä altavastaajan asemassa, perustelen lopuksi erikseen, miksi hermeneutiikan haasteen vakavasti ottaneiden ei tarvitse välttämättä olla jälkimarxilaisia.

Yleisesti ottaen 1980-luvun laukaisemaa marxismikritiikkiä vaimentaa kaksi seikkaa: ensinnäkään se ei pure länsimarxismiin ja toiseksi kapitalismi alkaa vasta nyt kehittyä kattavaksi maailmanjärjestelmäksi (Hudelson 1996). Kommentoin kumpaakin piirrettä ja osoitan niiden yhteyden tiedotusopilliseen kulttuuritutkimukseen.

Kahdeksankymmentäluvun tyytymättömyys marxismiin kohdistui historiallisen materialismin, pääomalogiikan ja strukturalistisen marxismien tapaisiin skientistisiin tai sitä lähellä oleviin tulkintoihin, joissa ei ole sijaa subjektien itsemäärittäytymiselle, kulttuurin itsenäisyydelle eikä historian sattumanvaraisuudelle. Kahdeksankymmentäluku ei kuitenkaan ollut ensimmäinen kerta, kun tällainen marxismi joutui alttiiksi kritiikille. Maurice Merleau-Ponty (1955) palautti 1950-luvulla mieleen keskustelun ”länsimaisesta marxismista”, jota oli 1920-luvulla käyty erityisesti Lukácsin ympärillä, mutta joka Merleau-Pontylle itselleen oli tärkeä ase ”ääribolsevistista” Sartrea vastaan. Kyse oli yrityksestä osoittaa skientistisen ja dialektisen marxismien ero, varsinkin niiden erilainen käsitys historiasta ja poliittisesta toiminnasta. Tämä tapahtui weberiläistämällä marxismia, siis keventämällä hegeliläisvaikutteista historianfilosofiaa kontingenssijattelulla (vrt. myös Wolin 1985). Samankaltainen skientismin kritiikki ja dialektiikan puolustus oli sisältynyt jo Frankfurtin koulukunnan kehitykseen 1930-luvulla. Molemmissa tapauksessa taustana toimi ns. nuoren Lukácsin yritys muotoilla Weberin avulla uudelleen hegeliläistä

marxismia.

Lukácsin suuntaamalle länsimarxismille ovatkin olleet tyypillisiä seuraavat kolme piirrettä (Anderson 1976): se on keskittynyt erityisesti ns. ideologisen päällysrakenteen eli kulttuurin analyysiin, taloustieteen ja politiikantutkimuksen sijaan se on ollut korostuneen filosofista, niin että empiiristä tutkimusta tärkeämpiä ovat olleet tieto-opilliset pohdiskelut, ja se on tuonut marxilaiseen teoriaan sellaiset painotukset kuin hegemonian, ihmisen ja luonnon suhteen sekä uuden ideologiateorian, joka on muotoiltu 1900-luvun kielellä (esim. Freudin avulla). Tavanomaiset syytökset luokkareduktionistisesta sosiologismista tai ekonomistisesta kulttuurinvastaisuudesta eivät pädekään länsimarxismiin, koska se on syntynyt juuri niiden kritiikkinä. Siksi voidaan täydellä syyllä sanoa, että länsimarxismi on edustanut kulttuuritutkimusta ennen kulttuuritutkimusta. (Tunnettua onkin, miten Lucien Goldmann antoi yhden tärkeän herätteen Raymond Williamsille.) Tällä hetkellä on länsimarximin suuntauksista ainakin Frankfurtin koulukunta edelleen vireä, ja se on jättänyt jälkensä myös tiedotusopillisen kulttuuritutkimuksen metodikeskusteluun (esim. Kellner 1992 ja 1995).

Hermeneutiikan vahva nousu aiheutti sen, että kulttuuritutkijoita alkoi 1980-luvun vanhetessa kiinnostaa yhä vähemmän kulttuurin "ulkokulttuurisuus" - ja tämä siinä paradoksaalisesti tilanteessa, jossa kulttuurin kapitalisoituminen astui aimo harppauksen eteenpäin. Paradoksi on käynyt ilmi keskusteluna postmodernismista. Kyse on yrityksestä käsitteellistää modernin ajan eriytymiskehityksen ambivalentteja piirteitä, jotka ovat johtaneet talouden, politiikan ja kulttuurin yhteenpunoutumiseen. Ongelmaksi jää kuitenkin tämän kehityksen selittäminen eli tietynlaisen historianteorian väistämättömyys. Jos sanotaan, että postmoderni aika merkitsee suurten kertomusten loppua, kulttuurin globaalistumista tai vain tilannekohtaisesti määräytyvää toimintaa, kussakin tapauksessa meidän on lupa odottaa historiallis-rakenteellista selitystä sille, miten tällainen maailma on syntynyt sitä edeltävästä. Näin kulttuuritutkimuksen asialistalla säilyy yhteiskuntakokonaisuuden historiallinen käsitteellistäminen, jonka yhtenä marxilaisena mallina on Fredric Jamesonin postmodernismiteoria (Jameson 1984 ja 1989, vrt. myös Jameson 1993 arviona kulttuuritutkimuksesta).

Kirjallisuus

- Alapuro, Risto (1976)
Studentrörelserna och sociologin i 60-talets Finland. Övers. Rune Ingo. Finsk Tidskrift 199-200.
- Alapuro, Risto (1987).
De intellektuella, staten och nationen. Historisk Tidskrift för Finland 2(1987):3.
- Alasuutari, Pertti (1984)
Onko merkitysten tutkiminen uussubjektivismia? Teoksessa Alasuutari, Pertti (toim.). Keskustelua laadullisesta sosiaalitutkimuksesta. Tampere: Tampereen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitos.
- Alasuutari, Pertti (1992a)
Tori vai levykauppa? Tiedotustutkimus, 15(1992):1.
- Alasuutari, Pertti (1992b)
'I'm Ashamed to Admit It But I Have Watched Dallas': The Moral Hierarchy of Television Programmes. Media, Culture and Society 14(1992):4.
- Alasuutari, Pertti (1995)
Kulttuurintutkimus konstruktiona. Sosiologia 32(1995):3.
- Alasuutari, Pertti & Kytömäki, Juha (1991).
Johdanto. Teoksessa Kytömäki, Juha (toim.). Nykyaajan sadut: joukkoviestinnän kertomukset ja vastaanotto. [Helsinki]: Gaudeamus & Yleisradio.
- Alasuutari, Pertti & Siltari, Jorma (1983)
Työväestö ja televisio. Tampere: Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.
- Anderson, Perry (1976)
Considerations on Western Marxism. London: NLB.
- Buhle, Paul (1987)
Marxism in the United States: Remapping the History of the American Left. London: Verso.
- Dickens, David R. & Fontana, Andrea (1994)
Postmodernism in the Social Sciences. Teoksessa Dickens, David R. & Fontana, Andrea (ed.). Postmodernism and Social Inquiry. London: UCL.
- Drufva, Juha (1997)
Tiede parodiaa, uutiset tarinoita. Aikalainen 2(1997):1.
- Giddens, Anthony (1976)
New Rules of Sociological Method: A Positive Critique of Interpretative Sociologies. London: Hutchinson.
- Haapakoski, Pekka (1974)
Brezhnevism in Finland. New Left Review 86.
- Habermas, Jürgen (1981)
Theorie des kommunikativen Handelns. Bd. 2. Zur Kritik der funktionalistischen Vernunft. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Habermas, Jürgen (1988)
Motive nachmetaphysischen Denkens. Teoksessa Habermas, Jürgen. Nachmetaphysisches Denken: philosophische Aufsätze. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Hemäus, Pertti & Tervonen, Ilkka (1980)
Objektiivinen joukkotiedotus. Helsinki: Otava.
- Heller, Agnes (1989)
From Hermeneutics in Social Science toward a Hermeneutics of Social Science. Theory and Society 18(1989):3.
- Hudelson, Richard (1996)
After Marxism. Philosophy of the Social Sciences 6(1996):1.
- Jameson, Fredric (1971)
Marxism and Form: Twentieth-Century Dialectical Theories of Literature. Princeton: Princeton University Press.
- Jameson, Fredric (1981)
The Political Unconscious: Narrative as a Socially Symbolic Act. London: Methuen.
- Jameson, Fredric (1984)
Postmodernism, or The Cultural Logic of Late Capitalism. New Left Review 146.
- Jameson, Fredric R. (1989)
Afterword: Marxism and Postmodernism. Teoksessa Kellner, Douglas (ed.). Postmodernism/Jameson/Critique. Washington, D.C.: Maisonneuve.
- Jameson, Fredric (1993)
On "Cultural Studies". Social Text 34.
- Kakkuri-Knuutila, Marja-Liisa (1996)
Aristoteelista tieto-oppia jälkipositivistille. Sosiologia 33(1996):3.
- Kellner, Douglas (1992).
Toward a Multiperspectival Cultural Studies. Centennial Review 26.
- Kellner, Douglas (1995).
Media Communications vs. Cultural Studies: Overcoming the Divide. Communication Theory 5(1995):2.
- Koivisto, Juha & Pietilä, Veikko (1996)
Gesetz (Soziales). Teoksessa Koskinen et al. (1996).
- Konttinen, Esa (1996)
Sosiologian trendit ajanhengen intellektuaalisina muotoiluina. Teoksessa Koskinen et al. (1996).
- Koskinen, Ismo & Limnell, Petteri & Vuorio, Timo (toim.) (1996)
Luonto toisena, toinen luontona: kirjoituksia Lauri Mehtosen 50-vuotispäivän kunniaksi. Tampere: Tampereen yliopisto.

- Malmberg, Tarmo (1977)
Johdatus elokuvan semiotikkaan. Tampere: Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.
- Malmberg, Tarmo (1981)
Marxismi suomalaisessa tiedotusopissa. *Tiede & edistys* 6(1981):3.
- Malmberg, Tarmo (1982)
Kulttuurin käsite ja kulttuuritutkimuksen metodologiat. Teoksessa Paldán, Leena & Pietilä, Kauko (toim.). *Kulttuuriseminaari Snellman 1981: seminaariraportti*. Tampere: Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.
- Malmberg, Tarmo (1984)
Hegelin objektiivinen logiikka ja ihmistieteiden metodologia. Teoksessa Kakkuri, Marja-Liisa & Patoluoto, Ilkka (toim.). *Tutkimuksia Hegelistä*. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Malmberg, Tarmo (1992)
Marxismi tiedotusopissa. Teoksessa Malmberg, Tarmo & Mehtonen, Lauri (toim.). *Kanssakäymisiä: juhlaKirja Veikko Pietilälle*. Tampere: Tampereen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitos.
- Malmberg, Tarmo (1996a)
Tiedotusoppi historiallisena kulttuuritieteenä. *Tiedotustutkimus* 19(1996a):1.
- Malmberg, Tarmo (1996b)
Marxista Simmelin: Kauko Pietilä ja sanomalehden yhteiskuntatieteellinen kritiikki. Teoksessa Hakala, Sinikka & Sondermann, Klaus & Uusitupa, Timo (toim.). *Mutta missä on yhteiskunta?: juhlaKirja Kauko Pietilälle*. Tampere: Tampereen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitos.
- Malmberg, Tarmo (1996c)
Positivisimikriikistä hermeneutiikan kritiikkiin: Matti Juntusen ja Lauri Mehtosen Ihmistieteiden filosofiset perusteet, fenomenologinen marxismi ja suomalaiset metodikiistat. Teoksessa Koskinen et al. (1996).
- Merleau-Ponty, Maurice (1955)
Les aventures de la dialectique. Paris: Gallimard.
- Nordenstreng, Kaarle (1975)
Tiedotusoppi: johdatus yhteiskunnallisten viestintäprosessien tutkimukseen. Helsinki: Otava.
- Pietilä, Kauko (1980)
Formation of the Newspaper: A Theory. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Pietilä, Kauko & Sondermann, Klaus (1994)
Sanomalehden yhteiskunta. Tampere: Vastapaino.
- Pietilä, Veikko (1981)
Informatiivinen, objektiivinen ja uusi journalismi. *Tiedotustutkimus* 4(1981):1.
- Pietilä, Veikko (1982)
Varsitietä pitkinkö? *Tiedotustutkimus* 5(1982):4.
- Pietilä, Veikko (1983)
Miten tiede kehittyi?: tiedusteluretkiä tieteen teorian kentälle. Tampere: Vastapaino.
- Pietilä, Veikko (1985)
Kieli, subjektiviteetti, ideologia: Screen-teorian ideologiakäsityksestä. *Tiedotustutkimus* 8(1985):4.
- Pietilä, Veikko (1988)
Onko tiede kirjallisuutta? *Tiede & Edistys* 13(1988):4.
- Pietilä, Veikko (1992)
Hävinneitten (langanpäitten) historiaa. *Tiedotustutkimus* 15(1992):1.
- Pietilä, Veikko (1995)
Tv-uutisista, hyvää iltaa: merkityksen ulottuvuudet televisio uutisjutuissa. Tampere: Vastapaino.
- Rentola, Kimmo (1990)
Nuortaistolaisuuden synty I: ratavarren ryhmä ja muut varhaiset nuorleninistit (1967). *Politiikka* 32(1990):4.
- Ross, George (1990)
Intellectuals against the Left: The Case of France. Teoksessa Miliband, Ralph & Panitch, Leo & Saville, John (ed.). *Socialist Register 1990*. London: Merlin.
- Ruohonen, Voitto (1983)
Tieto ja yhteisyys: näkökulmia joukkotiedotuksen objektiivisuuteen ja objektiivisuuskeskusteluun. Tampere: Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.
- Wolin, Richard (1985)
Merleau-Ponty and the Birth of Weberian Marxism. *Praxis International* 5(1985):2.